

TERESA MIŚ, ALINA WALENIA
Uniwersytet Rzeszowski

UDZIAŁ PODKARPACKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO W ABSORPCJI ŚRODKÓW UNIJNYCH W WARUNKACH PODKARPACKIEJ WSI

1. Wstęp

Rolnictwo polskie cechuje się dużym rozdrobnieniem (powierzchnia 55% gospodarstw nie przekracza 5 ha), zbyt dużą liczbą pracujących w nim osób, niedo-inwestowaniem, brakiem specjalizacji oraz niskim poziomem wykształcenia właścicieli gospodarstw rolnych. Wymaga głębokich zmian strukturalnych zarówno w zakresie samej produkcji, jak i wielkości obszarowej gospodarstw, struktur demograficznych, przestrzennych oraz infrastruktury instytucjonalnej.

Wysoki poziom rozwoju rolnictwa, zmiany strukturalne w rolnictwie i na obszarach wiejskich, jakie dokonały się w ostatnich dziesięcioleciach w krajach Europy Zachodniej, byłyby niemożliwe do urzeczywistnienia bez intelektualnego wsparcia ze strony doradztwa rolniczego [Sikorska-Wolak, 2001]. W Polsce, w tworzeniu nowej rzeczywistości gospodarczej i społecznej na wsi, głównymi „aktorami” są sami rolnicy i całe społeczności lokalne, ale w zdynamizowaniu tych działań szczególna rola wyznaczona została doradztwu rolniczemu. Doradztwo rolnicze posiadające w Polsce już ponad stuletnie tradycje, niezależnie od struktur organizacyjnych w jakich funkcjonowało, zawsze sprzyjało rozwojowi gospodarstw rodzinnych, inspirując i pobudzając rolników do samodzielnych, nowatorskich poczynań. Przez wiele dziesięcioleci główne jego cele utożsamiano z upowszechnianiem wiedzy i postępu rolniczego. Lansowany współcześnie i urzeczywistniany już w praktyce model wielofunkcyjnego rozwoju wsi pociąga za sobą konieczność rozszerzania celów i zakresu oddziaływania instytucji doradczych także na inne pozarolnicze aspekty pracy i życia mieszkańców wsi [Sikorska-Wolak, 2005]. Jak pisze Kobyłecki [2001], w realizacji polityki rozwoju obszarów wiejskich istotną rolę odgrywa informacja i doradztwo. Sprawny przepływ informacji

i efektywne doradztwo, są niezbędnymi warunkami właściwego funkcjonowania w rolnictwie mechanizmów rynkowych. Informacja i doradztwo obejmują nie tylko tradycyjne zagadnienia technologiczne produkcji rolniczej, ale także dotyczą marketingu, zarządzania, jakości, dostosowania się do wymogów Unii Europejskiej, w tym możliwości korzystania z instrumentów polityki strukturalnej.

Zmiany otoczenia rolnictwa i warunków, w których ono funkcjonuje wymaga aktywnego wsparcia ze strony doradztwa rolniczego, od którego rolnicy oczekują pomocy w realizacji swoich celów. Ośrodki Doradztwa Rolniczego w nowych warunkach związanych z członkostwem Polski w Unii Europejskiej rozszerzają zakres swojej działalności. W szerszym znaczeniu zajmują się problematyką ekonomiczną, socjalną i środowiskową wraz z jej powiązaniem z wielofunkcyjnym rozwojem i przedsiębiorczością pozarolniczą [Wiatrak, 2003]. Jednym z podstawowych celów funkcjonowania państwowego systemu doradztwa jest wspomaganie ludności rolniczej w rozwiązywaniu nurtujących ją problemów ekonomicznych i społecznych. Doradztwo, choć w bardzo ograniczonym zakresie, jest prowadzone również przez uczelnie rolnicze, związki zawodowe rolników, związki producentów, instytucje naukowo-badawcze oraz izby rolnicze.

2. Cel, metody i organizacja badań

Celem opracowania jest ocena udziału doradztwa w absorpcji środków unijnych w warunkach podkarpackiej wsi oraz przedstawienie opinii doradców z regionu Podkarpacia, pracujących na szczeblu lokalnym w zakresie przygotowania do realizacji działań w ramach programów SPO i PROW w latach 2004-2006. Podstawowym materiałem źródłowym wykorzystywanym w niniejszym opracowaniu są dane uzyskane w Podkarpackim Ośrodku Doradztwa Rolniczego oraz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, a także wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród doradców z terenu 145 gmin województwa podkarpackiego¹.

3. Zadania i obszary oddziaływania współczesnego doradztwa rolniczego

Ze względu na swoje zadania, jak i usytuowanie na terenach wiejskich doradztwo rolnicze należy traktować jako instrument wspomagania ze strony państwa

¹ Badania empiryczne zostały przeprowadzone w drugiej połowie 2004 roku przez PODR w Boguchwale wśród pracowników zatrudnionych na szczeblu gminy, czyli w Gminnym Punkcie Doradczym. W badaniach nie uwzględniono opinii doradców z gminy Cisna i Mielec. Do zebrania materiału empirycznego zastosowana została metoda sondażu ankietowego, zaś narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety.

rozwoju wsi i rolnictwa, a w związku z tym powinno realizować zadania wynikające z narodowych strategii oraz programów rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Interwencja państwa w tym zakresie wynika z konieczności:

- zapewnienia stabilnych warunków dla realizacji polityki państwa wobec wsi;
- zapewnienia rządowi możliwości skutecznej realizacji ustaleń wynikających z negocjacji z Unią Europejską;
- zapewnienia właściwego przygotowania programów pracy dla instytucji pozarządowych działających na rzecz rozwoju rolnictwa dostosowując je do realizacji Wspólnej Polityki Rolnej (CAP);
- organizowania szkoleń na konkretne zapotrzebowanie wynikające z oczekiwań ludności wiejskiej;
- ścisłej współpracy doradztwa z instytucjami naukowymi, organizacjami poszczególnych branż oraz przedsiębiorstwami, w zakresie zbioru przetwarzania i upowszechniania informacji;
- realizacji adresowanych programów nakierowanych na regulację procesów modernizacyjnych, sprzyjających przemianom strukturalnym wsi i rolnictwa;
- realizacji programu powszechnego i bezpłatnego świadczenia usług doradczych;
- realizacji zadań związanych z przygotowaniem i upowszechnianiem materiałów informacyjnych dotyczących możliwości korzystania ze środków Unii Europejskiej;
- realizacji przepisów UE [m.in. Rozporządzenie Rady nr 950/97 z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie zwiększenia efektywności struktur rolnych – Dz. Urz. WE Nr L 142/1].

Doradztwo rolnicze jest dziedziną, w ramach której realizuje się niezwykle ważną, bezpośrednią pomoc państwa najbardziej potrzebującym mieszkańcom obszarów wiejskich, rolnikom, małym i średnim przedsiębiorcom oraz samorządom, poprzez:

- doszkalanie – podnoszenie kwalifikacji zawodowych;
- pomoc w organizowaniu rolników w branżowe grupy producenckie, marketingowe, związki, stowarzyszenia i różne organizacje rolnicze;
- wdrażanie nowoczesnych technologii w produkcji roślinnej i zwierzęcej;
- wdrażanie metod rolnictwa ekologicznego na obszarach cennych przyrodniczo;
- procesy innowacyjne najnowszych rozwiązań z zakresu marketingu, ekonomii, zarządzania;
- kreowanie alternatywnych źródeł dochodu zarówno w produkcji, jak i usługach, dla tych, którzy nie utrzymują się z produkcji rolniczej.

Doradztwo, bez względu na to, gdzie i w jakich warunkach działa, przechodzi stałą ewolucję, zmienia się w zależności od panującej koniunktury rynkowej i po-

trzeb tych, dla których jest niezbędne. Doradztwo w Polsce powinno wykorzystywać wnioski wynikające z efektywnego funkcjonowania doradztwa krajów Unii, a także krajów OECD [Kobyłecki, 2001].

Funkcjonowanie Ośrodków Doradztwa Rolniczego zostało usankcjonowane aktem prawnym, jakim jest ustawa o *jednostkach doradztwa rolniczego* z dnia 22 października 2004 roku. Zgodnie z art. 5 tej ustawy ośrodki doradztwa realizują zadania z zakresu doradztwa rolniczego uwzględniając kierunki rozwoju wyznaczone w regionalnych i lokalnych programach rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, ustalonych przez właściwe organy samorządu terytorialnego. Jednostkami doradztwa rolniczego są: Centrum Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Brwinowie, zwane dalej „Centrum Doradztwa” oraz 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego, których terytorialny zasięg działania obejmuje obszar województwa właściwego ze względu na siedzibę tego ośrodka, zwane dalej „ośrodkami doradztwa” [Ustawa z dnia 22 października 2004 r. Dz. U. Nr 251, poz. 2507 o jednostkach doradztwa rolniczego].

Ważnym zadaniem współczesnego doradztwa jest stymulowanie rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi. Jednakże każdy z możliwych rodzajów przedsiębiorczych zachowań na terenach wiejskich rodzi specyficzne wyzwanie pod adresem doradztwa, wymaga odmiennego podejścia, odmiennych strategii doradczych. Szczególna rola doradztwa polega na stymulowaniu wielofunkcyjnego rozwoju wsi, poprzez:

- wskazanie alternatywnych źródeł dochodu dla rolników i ludności rolniczej,
- pobudzenie drobnej przedsiębiorczości pozarolniczej na wsi,
- kreowanie liderów na wsi,
- udział w opracowaniu i wdrażaniu strategii rozwoju regionalnego czy lokalnego,
- przekwalifikowanie rolników i przygotowanie ich do wykonywania innych pozarolniczych zawodów,
- przekazywanie informacji rynkowej (ceny, podatki, popyt, podaż),
- pomoc w sporządzaniu wniosków o wsparcie z programów pomocowych.

Ośrodki doradztwa po wejściu Polski do UE zaczęły realizować wymienione zadania przez wdrożenie Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) oraz Sektorowy Program Operacyjny (SPO), wspierający restrukturyzację i modernizację polskiej gospodarki żywnościowej. Kluczowym zagadnieniem w wytyczaniu obecnych celów strategicznych doradztwa rolniczego jest bezpośrednia pomoc rolnikom i innym mieszkańcom wsi, potencjalnym beneficjentom w skutecznym pozyskaniu unijnych pieniędzy na rozwój produkcji i przedsiębiorczości wiejskiej oraz stabilizacji ekonomicznej obszarów wiejskich [Miś, 2007].

Rolą doradców i systemu informacyjnego jest dostarczanie wiedzy na temat tego, co jest istotne dla procesu decyzyjnego, w jaki sposób ujawniać fakty i dokonywać ich interpretacji, jak stawiać przed rolnikami alternatywne rozwiązania i dyskutować sposób rozwiązania problemu. Rolnik na ogół dobrowolnie korzysta z pomocy doradcy, ma swobodę decyzji w zakresie produkcji rolniczej i przedsiębiorczości lub odrzucenia porady, ponosi pełną odpowiedzialność za podejmowane decyzje [Wawrzyniak, 2000].

Merytoryczny zakres doradztwa rolniczego, a co za tym idzie przedmiotowy zakres usług doradczych, jest bardzo pojemny. Instytucje zajmujące się doradztwem podejmują działania na rzecz wspierania przedsiębiorczości, aktywizacji gospodarczej mieszkańców wsi, poprawy efektywności produkcji, czy wreszcie wspierają działania różnych grup beneficjentów występujących o wsparcie przedsięwzięć z programów UE [Mościcki, Brodziński, 2005].

Akcesja Polski z Unią Europejską wymaga intensyfikacji pracy służb doradczych. Związana jest ona przede wszystkim z doradztwem obejmującym dostosowanie do warunków działalności określonej wymogami UE oraz pozwalającym na zagospodarowanie środków pomocowych ze Wspólnej Polityki Rolnej i funduszy strukturalnych. W tym celu konieczne są zmiany, prowadzące do powstania systemu doradztwa rolniczego i wiejskiego, świadczonego przez różne instytucje, wzajemnie się uzupełniające i zróżnicowane pod względem finansowania. W systemie tym jest miejsce zarówno dla doradztwa państwowego, jak i samorządowego, czy też prywatnego. Ważne są kierunki ich działania. W doradztwie dla rolników jest to przede wszystkim doradztwo rolnicze (techniczne i ekonomiczne) i rolniczo-środowiskowe, a w doradztwie dla mieszkańców wsi - doradztwo w zakresie wielofunkcyjnego zagospodarowania wsi, socjalno-ekonomiczne i wiejsko-środowiskowe [Wiatrak, 2004].

Zakres zadań doradztwa został poszerzony przez wprowadzenie zagadnień pozyskiwania alternatywnych źródeł dochodu przez między innymi rozwój przedsiębiorczości, związanej z przechowalnictwem, konfekcjonowaniem płodów rolnych i popularyzacją prostych metod przetwórstwa oraz pomoc w organizowaniu i upowszechnianiu inicjatyw, mających na celu promocję wszelkich form organizacyjnych grupowego działania wśród społeczności wiejskiej.

4. Przygotowanie do wykorzystania funduszy unijnych w opinii doradców z regionu Podkarpacia

Wykorzystanie funduszy unijnych w ramach programów PROW i SPO to wyzwanie, jakie stanęło zarówno przed jednostkami odpowiedzialnymi za wdrażanie programów, jak i ich odbiorcami. Postawy i wiedza tych podmiotów stanowi potencjał niezbędny do osiągnięcia sukcesu. W celu przygotowania ODR do spraw-

nego wdrażania programów przeprowadzone zostały badania ankietowe wśród wszystkich doradców ze szczebla lokalnego, czyli każdej gminy regionu Podkarpacia. Miały one za zadanie uzyskanie informacji na temat znajomości tych programów, zamierzeń potencjalnych odbiorców wsparcia unijnego, napotykanym trudności oraz oczekiwanej pomocy.

W znacznej mierze to od wiedzy i umiejętności doradców, zależy jakie kwoty środków pieniężnych będą pozyskane przez potencjalnych beneficjentów programów unijnych. Uzyskane wyniki badań ankietowych wskazują, że 51,7% badanych doradców legitymuje się wykształceniem wyższym, zaś 48,3% posiada wykształcenie średnie. Pracownicy ODR podnoszą swoje kwalifikacje, ponieważ na 145 ankietowanych doradców tylko pięciu, tj. 3,4% nie brało udziału w szkoleniach z zakresu programów PROW i SPO.

Udział w szkoleniach różnicuje wiedzę posiadaną przez doradców. Doradcy, którzy korzystali ze szkoleń związanych z realizacją programów PROW i SPO w latach 2004-2006 wykazują większy zasób wiedzy. Blisko 73% badanych doradców biorących wcześniej udział w szkoleniach stwierdziło, że posiada wystarczającą wiedzę i tylko 20% doradców nie uczestniczących w szkoleniach określiło swoją wiedzę jako wystarczającą (tabela 1).

Tabela 1

Udział doradców w szkoleniach a ich wiedza na temat programów PROW i SPO (% odpowiedzi)

Wiedza na temat PROW i SPO	Udział w szkoleniach z zakresu PROW i SPO	
	tak	nie
Zdecydowanie wystarczająca	2,1	-
Raczej wystarczająca	70,7	20,0
Raczej niewystarczająca	20,7	40,0
Zdecydowanie niewystarczająca	0,8	20,0
Trudno powiedzieć	5,7	20,0
Razem	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie opinii doradców (badania ankietowe przeprowadzone przez PODR).

Z oceny przygotowania jednostek doradczych do wdrażania PROW i SPO na podstawie opinii doradców wynika, że w 57 gminach (co stanowi 39,3% ogółu badanych gmin) jednostki są przygotowane do wdrażania programów, natomiast w 15 gminach (10,4% gmin) stwierdzono brak przygotowania (rysunek 1). Aż 73 doradców gminnych nie wyraziło swojej opinii na temat przygotowania jednostek doradczych.

Rysunek 1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych wśród doradców gminnych przez PODR w Boguchwale.

Trzeba tu jednak zauważyć, że opinie doradców pozwalają tylko na ogólną ocenę przygotowania jednostek doradczych szczebla lokalnego, jednak na ich podstawie można przypuszczać, że niezbędne są zintegrowane działania wszystkich jednostek odpowiedzialnych w gminie za realizację programów unijnych. Jest to szczególnie ważne i pozwala na wyciągnięcie wniosków obecnie, kiedy dokonuje się z jednej strony ocena tego co było, czyli rezultatów działań w ramach wykorzystania środków przysługujących w programach PROW i SPO, zaś z drugiej strony trwają przygotowania do wdrażania nowego programu PROW na lata 2007-2013.

5. Ocena działań PODR w Boguchwale w zakresie wspierania rolników występujących o dofinansowanie z funduszy unijnych

Ważną rolę w doskonaleniu zawodowym, tzn. uaktualnianiu i podnoszeniu wiedzy przedsiębiorców wiejskich odgrywają ośrodki doradztwa rolniczego (ODR) [Sawicka, 2003]. Charakteryzują się one dużą elastycznością działania i możliwością najszybszego przekazywania pomocy. ODR-y udzielają wskazówek i prowadzą kursy edukacyjne dotyczące aktualnych problemów wsi oraz są pomocne w informowaniu o szkoleniach i programach edukacyjnych prowadzonych przez różnego rodzaju instytucje.

Rolnicza organizacja doradcza stanowi dziś główne ogniwo przekazujące informacje między administracją rządową, placówkami naukowymi i innymi organizacjami rolniczymi a rolnikami. Jest ona siłą napędową przemian społeczno-gospodarczych zachodzących na wsi. Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Boguchwale, stanowi jedną z kluczowych placówek polaryzacji wiedzy dla ludności wiejskiej w województwie. Został powołany przez wojewodę podkarpackiego z dniem 1 stycznia 2005 roku (na mocy ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego), w miejsce Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego i jest jednostką działającą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Szeroka oferta oświatowa skierowana jest do mieszkańców terenów wiejskich: rolników, młodzieży, kobiet prowadzących gospodarstwa domowe, osób zainteresowanych przekwalifikowaniem do zawodów nierolniczych. Pomoc edukacyjna w zakresie rozwoju przedsiębiorczości obejmuje głównie:

- pobudzenie, ukierunkowanie i pomoc osobom, które chcą rozwijać i doskonalić działalność na własny rachunek,
- doradzanie dotyczące prowadzenia nowej działalności i pozyskania nowych źródeł dochodu dla społeczności lokalnej,
- czuwanie nad rozwojem małych przedsiębiorstw,
- prowadzenie szkoleń kształtujących postawy przedsiębiorcze, kreatywne, poszukujące zmian.

Działalność PODR nakierowana jest na podnoszenie wiedzy zawodowej rolników i osób odpowiedzialnych za rozwój obszarów wiejskich, restrukturyzację i modernizację rolnictwa. W związku z tym w tematyce szkoleń dominują takie zagadnienia jak: wielofunkcyjny rozwój wsi, organizacja rynków rolnych, prowadzenie małej przedsiębiorczości.

W zakres działalności oświatowej wchodzi:

- szkolenia podwyższające kwalifikacje zawodowe kadry doradczej,
- szkolenia dla rolników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa,
- szkolenia mające na celu nabycie kwalifikacji i umiejętności zawodowych związanych z nowym zawodem,
- szkolenia umożliwiające nabycie uprawnień wynikających z ustawy o ochronie roślin,
- szkolenia o tematyce specjalistycznej podnoszące kwalifikacje zawodowe osób pracujących w rolnictwie i jego otoczeniu,
- szkolenia dla podmiotów, których dotyczą działania objęte Planem Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa.

Przekształcenia strukturalne w rolnictwie, gospodarce żywnościowej i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich to jedne z najważniejszych wyzwań, jakie stoją przed gospodarką polską po akcesji. Wieś i rolnictwo są znaczącymi beneficjentami instrumentów stosowanych w krajach członkowskich, w ramach polityki strukturalnej UE.

W celu scharakteryzowania działalności szkoleniowej PODR zaprezentowano dane dotyczące liczby szkoleń oraz osób w nich uczestniczących, zorganizowanych przez ośrodek z lat 2003-2005 (tabela 2). Szkolenia prowadzone były w bazie Ośrodka w Boguchwale lub w terenie, wykładowcami byli specjaliści ODR.

Z danych zamieszczonych w powyższej tabeli wynika, że lata 2003-2005 cechuje ogólny spadek liczby szkoleń, wyjątkiem są pokazy, których liczba w roku 2005 w porównaniu z 2003 wzrosła o 87%. Największe zmiany dotyczyły szkoleń

lektorskich, ich liczba spadła o 81,4%, zaś liczba przeszkolonych o 82,4%. Uzasadnieniem dużych dysproporcji w prezentowanych danych z zakresu działalności szkoleniowej w roku 2003 w porównaniu z 2005 może być fakt, iż pracownicy ODR ograniczyli liczbę form i metod grupowych na rzecz doradztwa indywidualnego, wynikającego z zapotrzebowania na pomoc w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie z funduszy unijnych. W ramach programu SPO działanie 2.5. „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnicowania działań lub alternatywnych źródeł dochodu” PODR w Boguchwale w 2005 roku pomógł 212 rolnikom w sporządzeniu wniosków na kwotę 12,5 mln zł, co w skali województwa stanowi odpowiednio: 43,4 i 39,1% (w woj.: 488 wniosków na łączną kwotę 32,2 mln zł). Ponadto PODR pomógł 36 rolnikom w sporządzaniu wniosków o płatności, na kwotę łączną 1,8 mln zł.

Tabela 2

**Działalność szkoleniowa Podkarpackiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego
w latach 2003-2005**

Wyszczególnienie	Liczba szkoleń			Dynamika zmian w liczbie szkoleń (2003 = 100)	Liczba osób			Dynamika zmian w liczbie uczest- ników (2003 = 100)
	Rok				Rok			
	2003	2004	2005		2003	2004	2005	
Szkolenia lektorskie	4 678	2 389	872	18,6	94 047	38 430	16 508	17,6
Szkolenia wyjazdowe	89	60	26	29,2	2 938	1 852	1 008	34,3
Szkolenia praktyczne	459	205	16	3,5	3 964	1 581	423	10,7
Pokazy	162	282	303	187,0	2 673	6 203	6 161	230,5
Kursy	216	155	68	31,5	4 532	2 459	1 885	41,6
Konferencje i seminaria wojewódzkie	24	18	12	50,0	1 438	756	620	43,1
Razem	5 628	3 109	1297	23,0	109 592	5 1281	26 605	24,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań PODR w Boguchwale z lat 2003-2005.

W roku 2006 pracownicy ODR również świadczyli szeroką pomoc rolnikom w ubieganiu się o dofinansowanie ich działalności (tabela 3).

Tabela 3

Działania PODR w Boguchwale w zakresie pomocy rolnikom w przygotowaniu wniosków aplikacyjnych w 2006 roku

Rodzaj działania		Działania wykonane i rozliczone w ramach projektu PODR	Ogólna liczba wykonanych wniosków
Płatności bezpośrednie i ONW	wniosek o płatność obszarową	74 328 wniosków	77 130 wniosków
Renty strukturalne	wniosek o przyznanie renty	226 wniosków	562 wnioski
Wspieranie przedsięwzięć rolno-środowiskowych i dobrostanu zwierząt	wniosek rolno-środowiskowy	120 wniosków	1 719 wniosków
	pomoc w realizacji programów	1 441 kartotek usług doradczych	realizacja w 4 411 gospodarstwach
Inwestycje w gospodarstwach rolnych	wniosek o płatność	79 wniosków	279 wniosków
Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodu	wniosek o płatność	1 8 wniosków	73 wnioski
Grupy producentów rolnych	wniosek o dofinansowanie	nie zrealizowano w ramach projektu	3 wnioski
Grupowe spotkania informacyjne		3 064 spotkań	3 064 spotkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PODR w Boguchwale, 2006 r.

Według danych ARiMR w Rzeszowie największym zainteresowaniem cieszyło się działanie 3 „Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)” - świadczy o tym rosnąca w kolejnych latach realizacji programu liczba złożonych wniosków. W roku 2004 wnioski złożyło 38 700 rolników, w 2005 - 43 100, a w 2006 roku - 43 700 rolników. Dużo wniosków złożono także w ramach pozostałych działań.

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego największym zainteresowaniem cieszyło się działanie 1.2 „Ułatwienie startu młodym rolnikom” (372 umowy) - tu najwcześniej wykorzystano kopertę regionalną, czyli limit środków finansowych przyznanych dla województwa podkarpackiego. W sumie, w ramach działań SPO podpisano 1384 umowy:

- w działaniu 1.1 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych” zawarto 528 umów;
- w działaniu 1.2 „Ułatwianie startu młodym rolnikom” - 372 umowy;
- w działaniu 2.4 „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa...” - 338 umów;

- w działaniu 2.6 „Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem” - 106 umów;
- zaś w działaniu 1.5 „Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych” podpisano 40 umów.

W większości działań rolnicy i przetwórcy wykorzystali praktycznie wszystkie dostępne w programach środki. W zakresie SPO rolnicy maksymalnie wykorzystali środki w ramach przyznanych kopert regionalnych, a wielu rolników zainteresowanych uzyskaniem dofinansowania ze względu na wyczerpanie środków nie miało takiej możliwości.

W Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich było podobnie. W działaniu 2 „Wsparcie gospodarstw niskotowarowych” oraz w działaniu 6 „Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej” zainteresowanie rolników znacznie przekraczało możliwości finansowe funduszy.

Dzięki licznym szkoleniom i doradztwu bezpośredniemu, polegającemu na pomocy w sporządzeniu poszczególnych wniosków aplikacyjnych organizowanym przez pracowników Podkarpackiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego oraz Podkarpackiej Izby Rolniczej rolnicy nie mieli problemów z wypełnianiem wniosków aplikacyjnych. Jeśli chodzi o SPO, to największą barierą dla rolników w realizacji programu był brak własnych środków finansowych potrzebnych na sfinansowanie inwestycji. W programie i działaniach z nim związanych rolnik musiał bowiem zrealizować inwestycje najpierw z własnych środków, po czym otrzymywał częściowy zwrot poniesionych nakładów. Województwo podkarpackie na tle innych województw zajęło drugie miejsce w kraju pod względem liczby wniosków przyjętych z działania PROW 5 „Zalesianie gruntów rolnych”, a w pozostałych znalazło się w czołówce krajowej. Natomiast w Sektorowym Programie Operacyjnym możliwość dofinansowania wniosków ograniczono wysokością limitu dostępnych środków w ramach poszczególnych działań ustalonego przez Krajowy Komitet Sterujący.

Dla województwa podkarpackiego limit dostępnych środków w ramach poszczególnych działań wynosił:

- 1.1 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”: 2,42% limitu dostępnego dla całego kraju,
- 1.2 „Ułatwianie startu młodym rolnikom”: 2,62%,
- 2.4 „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów”: 6,35%,
- 2.6. „Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem”: 2,24% limitu krajowego.

W kolejnych latach rolnicy będą mogli korzystać z działań dostępnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007—2013. Przygotowanie rolników do nowego okresu programowania to obecnie jedno z najważniejszych wy-

zwań stojących przed PODR w Boguchwale i Podkarpacką Izbą Rolniczą. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007-2013 zastępuje dwa programy realizowane w latach 2004-2006: Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” oraz „Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006”. Jego głównym celem jest promocja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich na terenie kraju. Cel ten będzie realizowany przez główne osie priorytetowe:

- oś 1, gospodarczą, w ramach której wspierana będzie konkurencyjność sektora rolniczego,
- oś 2, środowiskową, która służyć będzie poprawie stanu środowiska i krajobrazu,
- oś 3, społeczną, która zakłada podniesienie jakości życia na obszarach wiejskich i różnicowanie działalności gospodarczej na tych obszarach,
- oś 4, czyli LEADER, w ramach której wspierana będzie inicjatywa lokalna i aktywizacja społeczności obszarów wiejskich.

W ramach osi kontynuowane będą niektóre działania z „dawnego” PROW-u, jak renty strukturalne, wsparcie grup producentów rolnych, wspieranie gospodarstw na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, program rolnośrodowiskowy w nowym kształcie, poprawa dobrostanu zwierząt, zalesianie gruntów rolnych.

Z dawnego SPO kontynuacji doczekają się m.in.: „Ułatwienie startu młodym rolnikom”, zaś „Modernizacja gospodarstw rolnych” to dotychczasowe „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”, „Zwiększenie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej” to dotychczasowa „Poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych” oraz „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” to dotychczasowe „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów”. W programie przewidziane są też nowe działania, jak choćby uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności, w ramach którego wsparcie udzielane będzie rolnikom wdrażającym w wybrane systemy jakości żywności, np. produkty regionalne. Nowy program obejmuje też zalesienia gruntów, tworzenie mikroprzedsiębiorstw, płatności dla rolników prowadzących działalność rolniczą na obszarze Natura 2000, szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką, wspieranie rozwoju i odnowy wsi. W PROW 2007-2013 większą wagę przywiązuje się do zagadnień ochrony środowiska na terenach wiejskich. W Programie wydzielono odrębną oś środowiskową i określono poziom jej finansowania.

6. Podsumowanie

Doradztwo rolnicze jest wsi bardzo potrzebne, a po przystąpieniu Polski do UE oczekiwania odnośnie jego zasięgu tematycznego oraz metodyki form i metod doradczych uległy znacznemu rozszerzeniu. Szeroki dostęp do informacji ma istotny wpływ na podejmowanie decyzji związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego i podejmowaniem działalności pozarolniczej. Informacje dostarczane są rolnikom głównie za pośrednictwem pracowników ośrodków doradztwa rolniczego. Ośrodki Doradztwa Rolniczego mają strukturę organizacyjną rozbudowaną na szczebel lokalny, dlatego też poprzez swoich doradców oferują rolnikom prowadzącym gospodarstwo rolne oraz właścicielom firm związanych z przetwórstwem rolnym pomoc w podejmowaniu decyzji związanych z prowadzeniem działalności, ale przede wszystkim świadczą pomoc w sporządzaniu wniosków aplikacyjnych.

Generalnie to właśnie od wiedzy i umiejętności doradców zależy wysokość kwot uzyskanych w ramach dofinansowania działalności w ramach poszczególnych programów. Potwierdzają to uzyskane wyniki badań, z których z jednej strony wynika, że doradcy z regionu Podkarpacia aktywnie uczestniczyli w podnoszeniu swoich kwalifikacji, korzystając z różnych form szkoleniowych związanych z realizacją programów SPO i PROW, z drugiej zaś strony sami przeprowadzali liczne szkolenia i świadczyli doradztwo dla rolników z tego zakresu. Potwierdzeniem dużej aktywności w świadczeniu pomocy podkarpackim rolnikom w ubieganiu się o dofinansowanie z funduszy unijnych jest liczba pozytywnie zatwierdzonych wniosków przez ARiMR oraz wykorzystanie koperty regionalnej, czyli limitu środków finansowych przyznanych dla województwa podkarpackiego. Obecnie w związku z realizacją programu PROW na lata 2007-2013 duże wyzwanie stoi przed pracownikami Podkarpackiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

LITERATURA

1. Kobyłecki J. (2001): Rola oświaty i doradztwa rolniczego w rozwoju obszarów wiejskich. *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego* nr 2/3, Poznań, s. 50-59.
2. Miś T. (2007): Significance of advisory institutions in the development of rural small and medium size companies in Podkarpackie region. [w:] *Ekonomycký Růst a Rozvoj Regionů*, red. Ing. Martina Kadavová, Hradec Králové, t. 1, s. 49-53.
3. Mościcki K., Brodziński Z. (2005): Perspektywy i szanse rozwoju usług doradczych a ustawa o jednostkach doradztwa rolniczego. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, tom VII; z. 4, s. 294-298.
4. Sawicka J. (2003): Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. [w:] *Przedsiębiorstwo w regionach słabiej rozwiniętych a procesy dostosowawcze na rynku pracy*. Kwiatkowska W., Wysokińska Z. (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

5. Sikorska-Wolak I. (2001): Doradztwo rolnicze w wybranych krajach Unii Europejskiej. Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, nr 43, s. 33-44.
6. Sikorska-Wolak I. (2005): Integracja z Unią Europejską nowym wyzwaniem dla doradztwa rolniczego. Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. VII, z. 4, s. 392-397.
7. Ustawa z dnia 22 października 2004 r. Dz. U. Nr 251, poz. 2507 o jednostkach doradztwa rolniczego.
8. Wawrzyniak B. (2000): Doradztwo w agrobiznesie. Wydawnictwo WSH-E; Włocławek.
9. Wiatrak A.P. (2003): Charakterystyka, ocena i kierunki doskonalenia doradztwa rolniczego w Polsce. Wieś i Rolnictwo, nr 4 (121), s. 20-34.
10. Wiatrak A. (2004): Doradztwo rolnicze i doradztwo w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w procesie integracji europejskiej. Wieś i Rolnictwo, nr 2, s. 142-153.

TERESA MIŚ, ALINA WALENIA

UDZIAŁ PODKARPACKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO W ABSORPCJI ŚRODKÓW UNIJNYCH W WARUNKACH PODKARPACKIEJ WSI

STRESZCZENIE

W opracowaniu poddano ocenie udział doradztwa w absorpcji środków unijnych w warunkach podkarpackiej wsi oraz przedstawiono opinie doradców gminnych z regionu Podkarpacia w zakresie przygotowania do realizacji działań w ramach programów SPO i PROW w latach 2004-2006. Badania wykazały, że pracownicy ODR aktywnie uczestniczyli w świadczeniu pomocy rolnikom występującym o dofinansowanie działalności w ramach programów realizowanych do końca 2006 roku. Dzięki wiedzy i doświadczeniu doradców wielu podkarpackich rolników zwiększyło swoje dochody oraz wprowadziło zmiany innowacyjne w swoich gospodarstwach.

TERESA MIŚ, ALINA WALENIA

PARTICIPATION OF PODKARPACKIE AGRICULTURE ADVISORY SERVICE IN ABSORPTION OF UNION RESOURCES IN CONDITIONS OF PODKARPACIE RURAL AREAS

SUMMARY

In this study was shown the role of advisory in absorption of Union resources in conditions of Podkarpacie rural areas and opinion of communal advisers from Podkarpacie region in range of preparing to realization of SPO and PROW programs in years 2004-2006. The research proved that employers of ODR were helpful in refinancing of realized programs to end of 2006 year. Knowledge and experience of advisors give a possibility of many Podkarpacie farmers to enlarge of incomes as well as made innovative changes in one`s farms.